

VERKNIPTTE MORAAAL, VERDRAAIDE FEITEN

ieder zijn eigen waarheid

DIEPER DAN SODOM EN GOMORRAH KUN JE TOCH NIET ZINKEN? Dat kan wel, in de tijd van de richteren zien we een gestage achteruitgang in de morele houding van Gods volk. Met name in de laatste hoofdstukken bereikt dit het dieptepunt. Ehud was een richter die overzicht hield en de belangen van God en het volk hoog in het vaandel had. Gideon handelde uit eigenbelang, weerwraak en was diplomatiek genoeg om het volk achter zich te krijgen. Jefta was een goed militair, maar sloeg verbaal en moreel door. Zijn dochter werd hiervan letterlijk het slachtoffer. Simson handelde naar wat hij zag. 'Zien' is een belangrijk werkwoord in zijn verhaal. Hij had geen volgelingen. De hoofdstukken 19-21 horen tot de gruwelijkste in heel de Bijbel. Israël is moreel compleet het pad kwijt en gedraagt zich niet beter dan de Kanaänieten. Leiderschap ontbreekt waardoor ruimte ontstaat voor een volksmenner.

Een bijvrouw heeft genoeg van haar 'man'. Ja, man staat tussen aanhalingstekens. Zij is de enige vrouw van haar man, maar om een of andere reden wil die man haar niet de status van echtgenote geven; ze is maar een 'bijvrouw', tweederangs dus. Die man, een Leviet nog wel, uit de streek Efraïm neemt de zedelijke verhoudingen niet zo nauw en de vrouw ook niet, want ze pleegt overspel. Beiden nemen hun huwelijk en hun relatie niet serieus. Zelfs het feit dat ze wegloopt terug naar haar vader in Bethlehem - een ongekende vernedering voor die man - lijkt hem aanvankelijk niet veel te doen. Pas na vier maanden gaat hij op zoek. Hij is een charmeur met een vlotte babbel. Zijn vrouw nodigt hem zelfs weer binnen. Hij palmt zijn schoonvader en zijn vrouw in. Het wordt zelfs zo gezellig dat hij blijft logeren. Schoonvader weet steeds het vertrek te traineren. Uiteindelijk na vijf dagen besluit de Leviet toch te vertrekken, met zijn vrouw en een knecht gaat het huiswaarts. Maar de dag is al vergevorderd en voor donker zullen ze niet thuiskomen. Daarom stelt de knecht voor om in Jebus (Jeruzalem) te overnachten. Bij die heidense Jebusieten? Resoluut wijst de Leviet het voorstel van de hand. Hij, een Leviet, bij die goddeloze heidenen? Ondenkbaar! Hij wil bij volksgenoten en misschien geloofsgenoten overnachten. Gibeon zou een goede tussenstop zijn. Maar daar aangekomen blijken de inwoners geen gastvrij volk te zijn. Niemand nodigt ze uit om bij hen te overnachten. Van oosterse gastvrijheid is geen sprake. Geen Lot die zei: *Zie toch, mijne heren, wijk toch af van uw weg en kom naar het huis van uw dienaar en overnacht daar en was uw voeten; morgenvroeg kunt u opstaan en uw reis vervolgen. Maar zij zeiden: Nee, wij zullen wel op het plein overnachten. Hij drong echter sterk bij hen aan, zodat zij van hun weg afweken naar hem toe, en zijn huis binnengingen. Hij richtte een maaltijd voor hen aan. Hij bakte ongezuurde broden en zij aten* (Gen. 19: 2-3). Dit reisgenootschap, man, vrouw en knecht met ezels zou noodgedwongen op het plein moeten overnachten. Gelukkig komt laat op de

avond nog een oude man afkomstig uit Efraïm terug van zijn werk naar huis en spreekt hen aan. Maar let op de verdraaiing en onwaarheden in de woorden van de Leviet: *En de oude man vroeg: Waarheen bent u op weg en waar komt u vandaan? Daarop zei hij tegen hem: Wij zijn op doorreis van Bethlehem in Juda naar de uithoeken van het bergland van Efraïm, waar ik vandaan kom. Ik ben naar Bethlehem in Juda geweest, maar ik ben nu op weg naar het huis van de HEERE. Er is echter niemand die mij in huis neemt, hoewel onze ezels zowel stro als voer hebben en er ook brood en wijn is voor mij en voor uw dienares, alsook voor de knecht, die uw dienaren bij zich hebben. Er is aan geen ding gebrek.*

Wat was ook alweer het doel van zijn reis? Een pelgrimage naar de tabernakel? Kom nou! De oude man nodigt hen binnen. Nu blijkt de verdorven aard van de mannen van Gibeon, ze willen seks hebben met de man. De gastheer probeert net als Lot destijds de zaak te sussen en biedt zijn eigen dochter en de vrouw aan om verkracht te worden. Stel je voor, een vader behoort zijn dochter toch bovenal te beschermen, maar hier is het morele kompas volledig van slag. Bedenk dat het hier Gods volk betreft.

De Leviet met de gladde tong duwt zijn bijvrouw naar buiten. Van bescherming bieden is bij hem totaal geen sprake. Hij is volkomen gericht op zijn eigen veiligheid. De hele nacht is de vrouw het seksspeeltje van de mannen. Letterlijk kapot weet ze zich tegen het ochtendgloren naar de deur van het huis te slepen waar haar meester of heer verblijft. Ja, u leest het goed 'meester/heer' -'adon' in het Hebreeuws- niet 'man'. Nogmaals, dit tekent de onderlinge verhouding. Daar op de drempel zakt ze in elkaar. Haar hand strekt ze uit naar de drempel in een poging om daarbinnen bescherming te zoeken.

Als haar meester de volgende dag de deur opent, neemt hij geen notie van haar toestand en sommeert haar mee naar huis te gaan: *Sta op, en laten wij gaan.* Nu pas blijkt dat de vrouw nergens meer toe in staat is, misschien is ze zelfs al overleden. Maar zeker is dat ze niet levend thuis komt. De Leviet behandelt zijn overleden vrouw respectloos. Je krijgt de indruk dat de dood van zijn vrouw hem niet veel deed. Ze was overspelig en had in zijn ogen de dood verdiend (Lev. 20: 10). Hij hakt haar in stukken en stuurt de delen van zijn vrouw door heel Israël. Een politieke zet waarmee hij de verontwaardiging opwekt van alle inwoners van het land. Dit sentiment heeft maar één doel: wraak! Het volk trapt in de val. Massaal geven ze gehoor aan zijn oproep tot wraak.

De Leviet houdt een vlammend betoog vol verdraaiingen en onwaarheden: *Ik kwam met mijn bijvrouw in Gibeon, dat tot Benjamin behoort, om er te overnachten. Maar de burgers van Gibeon stonden tegen mij op. Zij omsingelden 's nachts het huis omwille van mij. Zij dachten mij te doden en hebben mijn bijvrouw zo verkracht dat zij gestorven is. Toen greep ik mijn bijvrouw en deelde haar in stukken en stuurde haar heel het land door dat erfelijk bezit is van Israël, omdat zij een schandelijke daad en een dwaasheid in Israël hadden verricht.*

Stond zijn leven op het spel? Nee, zijn leven niet, maar zijn eer wel. Dat hijzelf zijn vrouw naar buiten gooit, vertelt hij er niet bij. Hij maakte de groepsverkrachting mogelijk. Zijn harteloze behandeling van de vrouw komt niet eens ter sprake. Het opgezweept volk doorziet het totaal respectloze handelen met het lichaam van zijn vrouw niet. In de middeleeuwen werd bij hoge uitzondering een geëxecuteerde misdadiger door de beul in stukken gesneden waarop deze delen het land doorgestuurd werden. Je had het dan wel heel bont gemaakt zoals hoogverraad, als je dit vonnis kreeg. Maar hier doet de man dit bij zijn eigen vrouw. Zijn moraal is volledig verknipt. Recht zoekt hij niet, hij wil wraak voor zichzelf. Zijn pleidooi draait om hem, de vrouw heeft een bijrol. Het volk hangt aan zijn lippen, gelooft hem blindelings. Hij gebruikt geen feiten, maar speelt in op sentiment. Hij zou tussen politieke demagogen van deze tijd geen slecht figuur slaan. Maar als leider voldeed hij niet aan de norm. Daarom heeft hij bewust geen naam, het was geen ‘man van naam’.

Zie, u bent allen Israëlieten. Geef hier uw mening en raad! Vraagt de Leviet hier echt om doordachte raad? Absoluut niet. Hij gebruikt de trukendoos van een populist. Zinspelen op eigen volk en eenheid. Vervolgens een optie aanbieden waarop een verhitte menigte maar één antwoord kan en wil geven: *meer of minder..., voor of tegen...* De beslissing van de meute is dom en impulsief. Een oorlog beginnen is geen kunst, maar hoe die gestopt moet worden en wat daarna moet gebeuren, daar denkt vrijwel niemand over na.

De burgeroorlog wordt begonnen op valse gronden en foute motieven. Elf stammen die een overmacht vormen tegenover de ene stam Benjamin. Ondanks dat ze toestemming vragen aan God lijden de 11 stammen nederlaag op nederlaag. Waarom? Omdat hun motieven onzuiver zijn. Je ziet hetzelfde gebeuren ten tijde van Jozua bij de slag om Ai.

Het strategisch oorlogsplan is ondoordacht en rampzalig disproportioneel. Het zou leiden tot uitroeiing van Benjamin. Bovendien zwoeren de stammen in een emotionele opwelling dat zij hun dochters nooit aan een Benjaminit tot vrouw zouden geven. Na twee zware nederlagen doen de verenigde stammen een tactische meesterzet. Vanuit een hinderlaag wordt Gibeon ingenomen en in brand gestoken. Vrijwel heel Benjamin wordt over de kling gejaagd. Pas dan komen de stammen tot bezinning: *En de Israëlieten hadden berouw over Benjamin, hun broeder, en zeiden: Vandaag is er een stam van Israël afgesneden.* Door de dure, dwaze en overhaast afgelegde eed geen vrouwen aan een Benjaminit te geven staat de stam op uitsterven. opnieuw is regelgeving belangrijker dan het welzijn van mensen. Je woord geven en houden zelfs als de beloften haaks op het woord van God staan zoals bij Jeftha. Het is een maatschappij waar eer en reputatie de boventoon voert. Politiek gedraai wordt als oneer gezien. Vandaag de dag kom je als politicus met gebroken beloftes weg.

Maar er wordt een oplossing gevonden. Omdat de stad Jabes niet had deelgenomen aan de burgeroorlog was het ‘gerechtvaardigd’ om de bevolking daar

uit te moorden, met uitzondering van de jonge huwbare meisjes. Deze jonge vrouwen kregen een man uit de stam Benjamin toegewezen. Bovendien krijgt Benjamin het 'recht' tijdens *een feest voor de HEERE* om meisjes te schaken. Zo wordt de stam behoed voor uitsterven. Wat begon met geweld tegen één vrouw, mondt via een complete burgeroorlog uit op buitensporig geweld tegen veel vrouwen. Wat een onrecht!

Het is niet zo dat de Leviet, de oude man en de stammen geen moraal kenden. Zo wilde de oude man zijn mannelijke gast wel beschermen, maar ten koste van beide vrouwen. Het volk was terecht ontzet over de gebeurtenis in Gibeá, maar sprak Lamech na: *Voorzeker! Ik doodde een man om mijn wond en een jongen om mijn striem!* (Gen. 4:24). Ongebreidelde disproporitionele wraak. Een verknipt moreel besef. Hoe zit dat bij ons en gebeurt dit ook hier en nu? Hoe springen wij met geboren of ongeboren leven van mens en dier om?

Het volk mist een leider: *toen er in Israël geen koning was*. Beter gezegd, het volk mist een leider die zijn waarden op Gods woord baseert en oordeelt op basis van feiten. Deuteronomium 17 geeft een heldere taakomschrijving voor een goede leider. Het volk heeft zich in de luren laten leggen door de mooie praatjes en verdraaiingen van een pastoraal medewerker die samenleefde met een rebelse meid. Zijn daden zijn ingegeven door puur eigenbelang. Hij gebruikt theologische motieven om zijn zin te krijgen. Deze geschiedenis is een vuurtoren in onze tijd. Ook wij hebben goede leiders nodig, geen demagogen. Goede leiders die bereid zijn te leven naar Deuteronomium 17 zijn schaars.

In die dagen was er geen koning in Israël: eenieder deed wat juist was in zijn ogen. Toch voorzag God in een oplossing door Samuël als nieuwe leider naar voren te schuiven. Ook wij leven in een tijd van complottheorieën en verdraaide waarheden. Gaan wij genoeg te rade bij ons verstand en laten wij feiten genoeg spreken of weten wij het zelf allemaal wel beter? In welke tijd je ook leeft, wij hebben bovenal De Goede Leider nodig. ■